

Om afkodningsfærdigheder versus generelle kognitive færdigheder

Notat om anvendelse og fortolkning af Pseudohomofonprøven
(DIAVOK'S 'Find det der lyder som et ord') ved diagnosticering af ordblindhed.

Michael Jepsen, 2005

www.infosafe.dk

Læsning/afkodning af pseudohomofoner er almindeligt anerkendt som en af de bedre test af fonologisk betinget dysleksi.

I nogle tilfælde (fx Arnbak & Elbro 2000) synes den endog næsten at blive ophøjet som testen af evnen til afkodning, og store vanskeligheder hermed betragtes næsten som synonyme med ordblindhed, og vice versa.

Ingen enkelt test er imidlertid tilstrækkelig som grundlag for en forsvarlig diagnose af ordblindhed. Dens resultater kan højst betragtes som en stærkere eller svagere indikation på ordblindhed.

Udover indsamling af en række relevante baggrundsoplysninger, anvender jeg da normalt også adskillige andre tests:

- Dels sådanne som (også) kan belyse afkodnings- og andre fonologisk relaterede svagheder,
- dels tests af almene læse-, læseforståelses- og stavefærdigheder, for at afgøre i hvor høj grad disse er påvirket af den eventuelle ordblindhed, og
- dels tests af personens mere generelle kognitive færdigheder i sproglig- og ikke-sproglig problemløsning, for at undersøge/udelukke muligheden af at de fundne vanskeligheder skyldes alment dårlig begavelse.

Under arbejdet med testning af ca. 800 personer med læse- og stavevanskeligheder, er jeg med mellemrum kommet ud for personer som scorede uventet højt på pseudohomofontesten (i forhold til andre testresultater), og jeg har i flere tilfælde konstateret, at disse personer også havde en relativt høj score i kognitive tests (Raven SPM og WAIS's Lighedsprøve).

Lejlighedsvis udspørgen har peget på at disse personer nogle gange anvender en 'baglæns' løsningsmetode:

I stedet for at læse/afkode og vurdere hvert ord for sig, forsøger de at gætte hvilket (rigtigt) ord de givne 4 alternative lydord er varianter af (som testen er udformet, kan det lade sig gøre i adskillige opgaver), og de 'afprøver' så hvilket af lydordene som bedst repræsenterer lyden af det 'rigtige' ord.

Udover afkodningsfærdigheder, er det sandsynligt at valget af- og anvendelsen af denne strategi forudsætter en vis begavelse.

For at undersøge fænomenet nærmere, har jeg analyseret data fra 600 rent dansksprogede voksne personer, som jeg har testet i perioden 2000-2005. (280 mænd, 320 kvinder; gennemsnitsalder 28,7 år. Ca. 30% var i gang med uddannelse på fx gymnasie-, HF- eller højere niveau. 104 helt- eller delvist to-sprogede personer er udeladt her.)

Det viser sig da også, at der er klare korrelationer mellem antal rigtige/5min i Pseudohomofonprøven og:

Antal korrekte i Raven:	.372	p << .001
Antal points i Lighedsprøven:	.443	p << .001

Med antal rigtige pseudohomofoner korrigeret for gætning (for rationale og metode se: Jepsen 2004) er korrelationerne lidt højere:

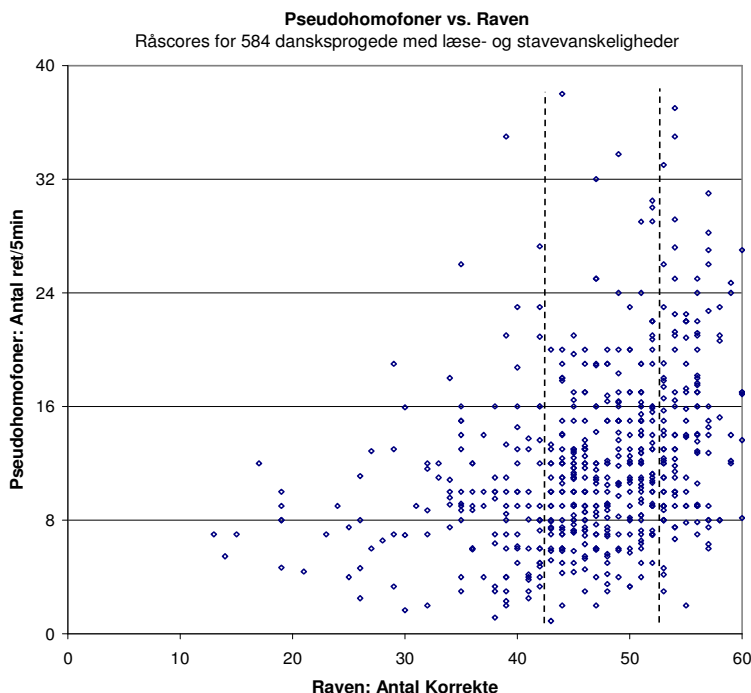
Antal korrekte i Raven:	.413	p << .001
Antal points i Lighedsprøven:	.472	p << .001

Det er næppe overraskende at den sprogligt krævende Lighedsprøve viser lidt højere korrelation end den ikke-sproglige Raven.

Begge prøver menes dog at have en relativt høj 'G-faktor', og selvom korrelationerne ikke er exceptionelt store, kan de være lidt overraskende, hvis pseudohomofonprøven primært formodes at afdække specifikke afkodningsvanskeligheder ($\approx$ fonologisk ordblindhed).

Normalt antages ordblindhed at være relativt uafhængig af generel (især ikke-sproglig-) begavelse, men det gælder naturligvis ikke konkrete tests, som altid kræver flere færdigheder.

Sammenhængen mellem scoren i Pseudohomofoner og scoren i Raven og Lighedsprøven er ikke lineær:

I Figur 1 ses de ukorrigerede scores i Pseudohomofoner for 584 dansksprogede personer plottet versus deres score i Raven.

Trods betydelig 'støj' ses en tendens til at de som scorer lavest i Raven oftest scorer lavt på Pseudohomofoner, medens de højeste scores i Pseudohomofoner oftest kommer fra personer som også scorer højt i Raven.

De lodrette stiplede linier afgrænser henholdsvis 25% og 75% af scorene i Raven.

For de lavest scorende 0-25% er scoren i Pseudohomofoner: Middel: 9,3 Median: 8,7

For de 'normalt' scorende 25-75% er scoren i Pseudohomofoner: Middel: 11,85 Median: 11,0

For de højest scorende 75-100% er scoren i Pseudohomofoner: Middel: 14,85 Median: 14,0

Disse forhold gør det uhensigtsmæssigt at anvende en fast grænse for scoren i Pseudohomofoner som en primær basis for positiv/negativ diagnose, eller ved visitation til bevilling af hjælpelanstaltninger; -især hvis det drejer sig om støtte til højere uddannelser:

Hvis vi fx sætter en streng grænse for støttetildeling til scores på 8 og derunder, så vil kun 51% af personer i laveste Raven-kvartil blive afvist, men 86% af personerne i højeste Raven-kvartil.

Hvis vi fx sætter grænsen til scores på 16 og derunder, så vil kun 7% af personer i laveste Raven-kvartil blive afvist, men 37% af personerne i højeste Raven-kvartil.

Sammenhængen med Lighedsprøven viser tilsvarende tendenser, og det omfang resultater i disse prøver afspejler personens generelle begavelse- og måske studieegnhed, er dette næppe hensigtsmæssigt!

(At pseudohomofonprøven i øvrigt ligger offentliggjort i sin helhed på en ansvarlig statsinstitutions hjemmeside gør ikke dens anvendelse og fortolkning mindre problematisk, -men det er en helt anden historie!)

Som nævnt i indledningen kræver en forsvarlig diagnose af ordblindhed stadig, at adskillige testresultater og baggrundsoplysninger indsamles og sammenholdes, og at der foretages en kvalificeret individuel vægtning og fortolkning af resultaterne.

Igangværende analyser af et større datamateriale tilsigter at effektivisere udvælgelsen af tests og at støtte en rationel fortolkning af resultaterne.

Selv når dette gøres, vil der naturligvis stadig være tvivls- og grænsetilfælde, både mht. sikker diagnose, og anbefaling af de mest hensigtsmæssige foranstaltninger.

Referencer:

Arnbak, E. & Elbro, C. (ca. 2000): Læsning, læsekurser og uddannelse. Om unge og voksnes funktionelle læsefærdighed i uddannelse og på læsekurser vurderet med et nyt materiale. Center for Læseforskning, Kbh's Universitet. ISBN 87-987218-0-1

Jepsen, M.: (2004) Om tests for ordblindhed. Undersøgelser af 530 voksne personer med læse- og stavevanskeligheder. (Del I). Infosafe Consult. ISBN 87-990033-0-9

Til Hjemmesiden: www.infosafe.dk